

miljøpartiet
de grønne

viken

ARBEIDSPROGRAM FOR VIKEN MILJØPARTIET DE GRØNNE 2019 – 2023

FOR MENNESKER OG MILJØ

DETTE VIL DE GRØNNE I VIKEN

De Grønnes mål er et medmenneskelig samfunn i økologisk balanse. Vår politikk bygger på verdiene livskvalitet, nyskaping, mangfoldig fellesskap og at dyr og natur har egenverdi. Vi vil bekjempe prestasjonsjag og kjøpepress. Vi vil ha levende lokalsamfunn der færre er ensomme og flere har mer tid til venner og familie. Vi sier nei til rovdriften på mennesker og miljø. Ungene skal trygt kunne sykle eller gå til skolen, og leke ute i frisk luft. Vi skal fortsatt kunne gå tur i gammel skog og fiske i fjorden. Dyra i havet skal ikke kveles av plast. Vi vil skape et Viken som kjemper mot klimaendringer, og sikrer gode liv også for folk i andre land og dem som kommer etter oss.

Det skal være enklest og billigst å velge miljøvennlig, uansett hvor du bor i Viken. Vi lover å støtte dem som har ideer og pågangsmot til å skape nye, grønne arbeidsplasser. Vi vil gi byene og bygdene tilbake til menneskene, verne naturen og sikre ville dyrs rett til å leve i den. Dette har vi vist at vi får til der De Grønne er med på å bestemme.

Viken skal være en spydspiss i et reelt grønt skifte. Med stort areal og mange innbyggere har Viken virkelig potensial til å bidra til å oppfylle FNs bærekraftsmål og bidra til å holde global oppvarming under 1,5 grader. Gjennom egen virksomhet og som samfunnsutvikler skal Viken fylkeskommune kutte klimagassutslipp, bruke og gjenbruke ressurser bedre, og skape gode bomiljøer med miljøvennlig transport og arbeidsplasser der folk bor.

Vikens omlag 1,2 millioner innbyggere lever under veldig ulike forhold. Kontrasten mellom byer, sentrale områder rundt dem og bygder med spredt befolkning gjør det krevende å lage enhetlig politikk for hele Viken.

Politikerne må være fleksible nok til å finne og samarbeide om de riktige løsningene for de ulike områdene og å sikre best mulige tjenester til alle borgerne.

Det har vært utfordrende å utforme politikk før vi visste hvilke oppgaver som skal løses på hvilke nivåer. Derfor gjør vi rede for både hva MDGs politikere vil jobbe for i fylkestinget, og hvordan fylkeslaget vil påvirke stat og kommune for et grønnere og mer bærekraftig Viken på alle nivåer.

DE GRØNNE

- Skal jobbe for at Viken tar sitt ansvar som Norges største jordbruksfylke på alvor, stanser nedbygging av matjord og bidrar til å øke selvforsyning og matsikkerhet
- Prioriterer trygge skole- og sykkelveier i tettbygde strøk framfor økt biltrafikk

- Vil legge til rette for at flest mulig innbyggere kan reise mest mulig utslippsfritt
- Vil kutte transportutslipp blant annet ved å satse stort på jernbane i hele Viken, hurtigtog Oslo - Stockholm og Oslo - Gøteborg og å elektrifisere mest mulig av veitransporten
- Vil vedlikeholde og gjøre tryggere de veiene vi allerede har, i stedet for å bygge nye veier
- Vil verne naturen, skjerme marka for inngrep og restaurere ødelagte økosystemer. Vi vil legge til rette for idrett og friluftsliv slik at det ikke går på bekostning av natur og arts mangfold
- Vil utjevne sosiale forskjeller gjennom skatt, avgifter og støtteordninger, med særlig omsorg for lavinntektsfamilier, hjelp til jobb/utdanning, tiltak mot utenforskap og alles rett til et trygt hjem
- Legger nærscoleprinsippet til grunn for inntak i videregående skole. Når alle elever har fått plass på skoler og studieprogrammer nært eget bosted, vil vi at det legges til rette for så stor valgfrihet som mulig til å søke seg til andre skoler
- Vil arbeide for trygge og gode helsetjenester i alle livets faser med livskvalitet som viktigste rettesnor, og satse betydelig på forebyggende helsearbeid og livsmestring. Helse- og omsorgstjenester må bidra til å gi liv til dagene, mer enn bare å legge dager til livet
- Vil i samarbeid med partene i arbeidslivet avskaffe både ufrivillig deltid og ufrivillig heltid, og gjennomføre forsøk der lønnsøkning kan tas ut som fritid framfor penger, slik at folk får mer tid til hverandre
- Vil sikre dyrs rettsvern ved å styrke politi, mattilsyn og viltneemnd, jobbe for dyrevennlig landbruk og støtte frivillig arbeid for vanskjøttede og hjemløse dyr
- Vil løfte klimatilpasning høyt på agendaen, slik at vi er bedre forberedt på et samfunn med tørke, flom, storm og ulike klimaendringer
- Vil etablere fylket som miljøgiftfri sone. Inngå samarbeid med bønder og hageeiere med mål om å oppnå sterk reduksjon i bruk av insektmidler / ugrasmidler.

VIKENMÅL 1:

SKOLE FOR EN BÆREKRAFTIG FRAMTID

De Grønne mener skolene skal fremme kunnskap, læringslyst og livsglede slik at alle Vikens unge får mulighet til å utvikle sine evner. Skolen skal legge til rette for at unge får utvikle seg til nysgjerrige, kritisk tenkende og gode mennesker, som er så glade i kloden at de ønsker å ta vare på den – og som er kreative og trygge nok til å klare det. FNs bærekraftsmål skal gi rammen for utdanningen og skolene må styrkes når det gjelder å formidle kunnskap om natur, klima og bærekraft. Skolene skal gi elevene lyst og mulighet til å ta vare på demokratiet og menneskerettighetene og til å bygge en bærekraftig verden.

God utdanning krever gode lærere som har tid til det de kan best, nemlig undervisning. Vi har tillit til lærerne og vil gi dem mer frihet til å vurdere hva elevene og samfunnet trenger. Vi tror mindre målstyring og rapportering kan gi engasjerte lærere rom til å utvikle seg, og samtidig gi en mer mangfoldig lærerstab.

God utdanning for alle er et offentlig ansvar

Vi vil ha en god og gratis offentlig skole for alle, men er samtidig åpne for at ideelle aktører som praktiserer alternativ pedagogikk kan drive skoler. Vi er likevel bekymret for dagens økende antall private kommersielle videregående skoler.

De Grønne vil sikre at alle elever som ønsker det får plass på skoler og studieprogrammer i nærheten av der de bor. Når dette er ivaretatt vil vi legge til rette for så stor valgfrihet som mulig for elever som søker seg til andre skoler. Slik vil vi sikre ungdommen plass i sine lokale skoler samtidig som flest mulig får et reelt valg ikke bare av studieretning, men også av skole. Tildeling av skoleplass må gjøres på en måte som gir små forskjeller mellom skolene når det gjelder elevgruppens gjennomsnittskarakterer for å unngå at det skapes A- og B-skoler.

De Grønne vil:

- Styrke tilbudet for voksenopplæring og livslang læring
- At alle skoler skal ha god kunnskap om integrering og mangfold
- Sørge for god oppfølging for elever med særskilte behov og prioritere spesialpedagogiske ressurser og PP-tjeneste

- Jobbe for bedre oppfølging av evnerike elever både i teoretiske og praktiske fag og øke kunnskapen om denne gruppen for lærerstudenter.
- Øke satsingen på forebyggende arbeid med elever som er i faresonen for ikke å få fullført og bestått videregående skole, og sikre ressurser til tett samarbeid mellom skole, oppfølgingstjenesten og PP-tjenesten
- Håndheve og styrke elevenes språklige rettigheter, som retten til lærebøker på hovedmålet
- At det skal legges til rette for at elever i våre videregående skoler skal kunne få leksehjelp, for eksempel gjennom samarbeid med frivilligheten
- At det skal være tilbud om et innføringsår for minoritetsspråklige elever og andre som trenger det på videregående skoler i alle deler av Viken
- Innføre en kjøttfri dag og sørge for at det alltid skal finnes rimelige vegetariske eller plantebaserte alternativer i kantinene i fylkeskommunens skoler og virksomheter
- At kantinene skal tilby rimelig, sunn, lokal og økologisk mat på de videregående skolene, gjerne med involvering av elever. Vi vil fjerne brus- og godteriautomater

Styrk kreative og praktiske fag

Kreative og praktiske ferdigheter må løftes fram. Vi vil øke støtten til praktiske og estetiske fag og sikre et bredt utvalg studieretninger i hele Viken. Yrkesfagene og fagskolene gir samfunnet nødvendig kompetanse og bidrar samtidig til et mangfold som gjør at skolen inkluderer flere. Vi vil heve kvaliteten på yrkesfagene og fagskolene gjennom å øke andelen lærere med både yrkesfaglig og pedagogisk kompetanse, samt styrke skolenes økonomiske rammer. Vi vil ha en mer praktisk rettet yrkesutdanning, med nært samarbeid mellom yrkes- og fagskoler og lokale arbeidsplasser.

De Grønne vil:

- Bevare nisjeutdanninger som ivaretar tradisjonelle håndverksteknikker
- Satse på ungt entreprenørskap på alle videregående skoler
- At alle videregående skoler skal tilby god yrkesveiledning
- At veiledere for lærlinger i offentlige virksomheter får lønnstillegg som reflekterer det ekstraarbeidet veiledning medfører

- At fylkeskommunen oppretter flere lærlingstillinger og pålegger virksomheter som deltar i offentlige anbud med behov for lærlinger å ha ti prosent lærlinger
- Jobbe for at fylkeskommunens egne fagskoletilbud skal være reelt gratis
- At Viken skal tilby reelt gratis videregående opplæring, ved blant annet å jobbe for at Statens Lånekasse for utdanning skal gi fullt utstyrsstipend til elever på utdanningsprogrammer med krav til særskilt utstyr
- Øke samhandling mellom skolene og næringsliv samt aktører innen bl.a. kunst, kultur, musikk og håndverk

Kunnskap om klima og respekt for naturen

Skolen spiller en viktig rolle i overgangen til et samfunn i økologisk balanse. God kunnskap er avgjørende, samtidig som skolen bør bidra til å gi praktisk erfaring med naturens og økologiens storslåtthet. De Grønne arbeider nasjonalt for at naturfagundervisningen skal legge mer vekt på kunnskap om konsekvenser og løsninger for hvordan vi påvirker miljø, natur, klima og ressurser. Vi vil at befolkningen har kunnskap om grunnleggende grønnsakdyrking, for å styrke den totale beredskapen, senke terskelen for å anlegge kjøkkenhage, og bidra til at mange får et nærere forhold til mat og natur. Gjennom ekskursjoner, å være mer ute i naturen, og erfaring med matproduksjon kan elevene få større forståelse og respekt for livsgrunnlaget vårt.

De Grønne vil:

- At ressursgjenvinning og -håndtering blir praksis i tekniske og praktiske fag
- Sikre finansiering til videregående skoler, fagskoler og folkehøgskoler innen økologiske eller andre bærekraftige fagområder
- Bidra til at kunnskap om dyrevelferd og dyrs egenverdi, naturlige atferd og behov blir en del av undervisningen i skolen
- At alle skoler i Viken deltar i et årlig klima- og bærekraftmesterskap
- Legge til rette for at skoler skal kunne anlegge skolehager eller samarbeide med nærliggende gårdsbruk

Mer trivsel, mindre press, bedre mental helse

De Grønne arbeider for en skole som hjelper elevene til å bli trygge på seg selv og sin egen verdi, som respekterer hverandre, og som har lyst til å prøve og tåler å

feile. Samhold, psykisk trygghet og mestring av både medgang og motgang er en viktig forutsetning for livskvalitet, og et vern mot utenforskap, kriminalitet og rus.

Mange opplever at stress og press om å være perfekt på alle fronter preger hverdagen og står i veien for læring og livskvalitet. Vi vil styrke skolens oppmerksomhet og arbeid mot kropps- og forbrukspress, og at skolene jobber med hvordan de kan hjelpe og motivere elevene til å lære best mulig uten å forsterke et helseskadelig karakterjag.

Arbeidet for trivsel og kampen mot mobbing skal gis høy prioritet i hele Viken, og både lærerne, skolehelsetjenesten, miljøarbeidere samt elev-, lærling- og mobbeombudene spiller viktige roller i dette arbeidet. Deres kunnskap om psykisk helse og negativ sosial kontroll bør styrkes. Seksualundervisningen må legge vekt på både grensesetting, helse og seksualitet som kilde til glede og trivsel. Undervisningen bør også inneholde informasjon om alternative familieformer, skeiv seksualitet og kjønns mangfold.

De Grønne vil:

- Vurdere alternativer til karakterer som tilbakemelding på elevenes arbeid
- Sørge for at det er tilstrekkelig ressurser i skolehelsetjenesten i alle videregående skoler
- Jobbe for at ungdom i Viken skal ha god kjennskap til og god tilgang til helsestasjon for ungdom, for eksempel ved å bedre samarbeidet mellom skolene og helsestasjonene. Ideelt bør elevene ha tilgang til helsesykepleier på skolen slik at de ikke mister mer undervisningstid enn nødvendig
- Jobbe for at det i alle nybygg og rehabiliteringsprosjekter bør være kjønnsnøytrale toaletter, med mindre det vurderes som hensiktsmessig med kjønnsdelte toaletter enkelte steder i bygningen.
- Styrke kompetanse i Viken gjennom å ha helsepersonell eller lærere med videreutdanning i sexologi

VIKENMÅL 2:

TRANSPORT SOM ER UTSLIPPSFRI, SUNN OG SMART

Hvordan vi lager samferdselssystemet i Viken blir noe av det som får aller størst og mest langvarig virkning på økonomi, trivsel, helse, natur og klima. Transport svarer i dag for en tredel av våre nasjonale utslipp av klimagasser. Vi vil gjøre det lett og rimelig å velge utslippsfrie reiser i hele Viken. Samtidig går vi inn for at forurenser skal betale, og at kostnadene for fossil transport økes. Vi vil at investeringer i vei og bane brukes på løsninger som bevarer natur og matjord.

Behovet for endring er veldig stort. Det er også de teknologiske og politiske mulighetene. Viken bør ta ledelsen i Norge og verden i å tenke langt, nytt og bærekraftig om transport.

Et livskraftig samfunn har trafiksikre veier, trygge skoleveier, gode kollektivforbindelser, mindre støy, mindre kø for næringsdrivende og andre som må kjøre bil, og god tilrettelegging for medmennesker med nedsatt funksjonsevne.

Vi vil teste ut nye løsninger som reduserer transportbehovet når vi planlegger arealbruk, innen næringslivet samt digitale løsninger i arbeidslivet og for trafikkstyring

Vi vil ikke ha vekst i personbiltrafikken, selv om bil og buss vil være ryggraden i transporten i distriktene også i framtida. Vi mener at framtidens biler og busser på bygda må være utslippsfrie, og at teknologi kan gjøre det mindre viktig at alle eier hver sin bil. Vi støtter inntil videre dagens insentiver for elbiler, men vil vurdere dem fortløpende i lys av trafikkmengde og konsekvenser for kollektivtransporten.

Vi vil øke tempoet i elektrifisering av varetransporten gjennom å få mer av den over på bane og elektriske vare-/lastebiler.

De Grønne vil:

- Som hovedregel bruke fylkeskommunale penger til vedlikehold av veier, ikke bygging av nye
- Innføre økte parkeringsavgifter på fylkeskommunale p-plasser som skal gå uavkortet til finansiering av andre tiltak for alle ansatte, elever og andre grupper som bruker plassene. På p-plasser i områder hvor kollektivtransport foreløpig ikke er et reelt alternativ vil vi likevel åpne for å finne andre løsninger enn økte avgifter

- Prøve ut ett års gratis kollektivtransport og bildelingsmedlemskap til husholdninger som kvitter seg med fossilbilen

Modernisering av trafikksystemet

Vi vil ta initiativ til «smart trafikkstyring» i Viken for å øke utnyttelsen av veiene og gi kollektivtransporten fortrinn og forkjørsrett.

De Grønne vil:

- Starte et prøveprosjekt sammen med Oslo kommune for smart trafikkstyring. Det bør se på muligheten for en trafikksentral for E18 og reguleringer på tilfartsveiene etter eksempel fra Nederland
- Integre ulike mobilitetstjenester bedre, f.eks. drosje, el-sykkel, bildeling og samkjøring
- Starte forsøk med «hent meg-buss», selvkjørende minibusser som et bestillingstilbud, samt forsøk med alders- og ungdomsvennlig kollektivtransport
- Etablere bildeleordninger i hele fylket

Fra bompenger til veipricing

MDG vil snarest mulig ta i bruk satellittbasert veipricing med trygt personvern. Man betaler ut fra hvor mye kjøretøyet forurenses, hvor og når man kjører. Det gir bedre trafikkstyring og mer rettferdig betaling for veibruk og forurensning enn dagens bompengesystem. Der det i dag er bompenger vil vi innføre mer differensierte satser for å premiere miljøvennlig transport og dem som unngår å reise i rushtida.

Jobbe for delingstaxi/samkjøringstaxi der sjåfører kan fylle opp bilen med nye kunder etter at en tur er startet. Ved å gjøre det mulig å plukke opp flere kunder underveis kan reisene utnyttes bedre. I tillegg kan både trafikk samt slitasje på vei og kjøretøy reduseres.

De Grønne vil:

- At Viken skal jobbe for innføring av satellittbasert veipricing snarest mulig
- At når det etableres nye byvekstavtaler skal minst 70 prosent av bompengeinntektene gå til å bygge ut kollektivtransport, gang- og sykkelveier

Sykkel og gange - godt for helsa og godt for miljøet

Å gå og å sykle mest mulig er bra både for folkehelsa, miljøet og fellesskapets kasse.

De Grønne vil:

- Sikre trygge skoleveier i hele Viken
- At dagens sykkelveinett utvides kraftig, med vekt på sammenhengende traséer
- At det skal etableres enklere og sikrere sykkelparkering ved alle kollektivknutepunkter
- Belønne fylkeskommunalt ansatte med bedre kjøregodtgjørelse per km for å sykle enn den de får for å kjøre bil, og legge til rette for arbeid hjemmefra og andre fleksible arbeidstidsordninger for å unngå kø i rushtida
- At tog har egne plasser for sykkel, barnevogner, ski o.l.
- At brøyting og nødvendig strøing av sykkel- og gangveier skal ha minst like høy prioritet som for bilveier

Attraktiv kollektivtransport

Kollektivtransport må være rask, punktlig, enkel og rimelig. Kollektivselskapet må tilby mest mulig sømløst integrerte transporttjenester gjennom samarbeid og kombinert prising med drosjer, bildelingsordninger, bysykler o.l. I distriktene er det særlig viktig med et behovs- og brukerstyrt kollektivtilbud.

Det er bra om folk går og sykler mest mulig. Derfor bør det helst alltid koste noe å bruke bussen eller toget. Samtidig vil vi aldri gå inn for endringer som gjør at personbilen blir mest attraktiv. Vi vil derfor prøve ut nye måter å prise kollektivreiser for å redusere personbiltrafikken på en måte som både er mer effektiv og rettferdig.

Ved kollektivknutepunkter vil vi jobbe for å etablere trygg innfartsparkering for sykkel og bil, samt god koordinering av buss- og togtider.

Vi vil støtte elektrifisering av stamfergene med ladeinfrastruktur og satse på nye generasjoner el-hurtigbåter, slik at nye båtanløp blir mulige.

De Grønne vil:

- At kollektivtilbudet utvides til å inkludere internettbaserte tilkallingsløsninger som Flex-buss og bildeleordninger
- Jobbe for at det blir satt i gang et ett- til toårig forsøk med bygdeby t-bane på strekningen Skollenborg - Kongsberg - Flesberg
- Jobbe for flere pendlerbusstilbud til og fra lokalsamfunn som i dag mangler busstilbud, f.eks. Kongsberg - Flesberg
- La buss og taxi få prioritet på fylkesveier med mye kø
- At ledsagere til kollektivreisende med nedsatt funksjonsevne får gratis billett
- Involvere ungdomsråd i distriktene på utforming av lokale bussrutetabeller
- At ansatte i fylkeskommunen skal få lov til å gjennomføre tjenestereiser kollektivt når det er mulig, selv om fly tar kortere tid og koster mindre
- Kreve elektrifisering av fergene på strekningen Moss - Horten ved første mulighet, senest fra neste konsesjonsrunde (2027)

Jernbaneutbygging som tar hensyn til natur og jordbruk

Vi er glade for at jernbanen bygges ut i Viken for å redusere biltrafikken, og vil at utbyggingen i større grad tar hensyn til natur og jordbruk.

Traséen for intercity-tog gjennom Østfold må revurderes for at godstransport på skinner mellom Sørøst-Norge og Europa skal kunne konkurrere med veitransport. Traséen må også gjøre det mye raskere å ta toget enn fly til deler av Europa. Traséen må beslaglegge minst mulig matjord, naturverdier eller ødelegge kulturhistorie, og unngå områder med mye kvikkleire.

De grønne vil:

- Kjempe primært for Nittedals-trasé, sekundært for trasé rundt Steinsfjorden via Åsa for den nye Ringeriksbanen. Ny firefelts motorvei ved siden av ny jernbane må droppes. Vi må bevare det sårbare våtmarksøkosystemet i Nordre Ringerike
- Arbeide for at foreslått dobbeltspor fra Drammen til Kongsberg tar minst mulig dyrket mark mellom Mjøndalen og at det stilles erstatningsjord for tapte arealer

- Forkorte reisetiden til og fra Oslo over Østfoldbanens østre linje når Follobanen settes i drift i 2021
- Jobbe for nytt spor på Kongsvingerbanen slik at tog kan konkurrere med fly mellom Oslo og Stockholm og frigjøre banen til person- og godstransport

Elbiler gjør utslippsfri samferdsel mulig i hele Viken

Mange steder i Viken er bilen nødvendig. Derfor vil vi at bilparken i Viken blir utslippsfri så fort som mulig.

De grønne vil:

- Bygge ut flere ladestasjoner med god effekt langs fylkesveiene, og kontinuerlig vurdere utbyggingen opp mot hvordan elbilparken bygges opp og brukes
- Stimulere kommunene til å støtte utbygging av smarte og sikre hjemmeladere for borettslag og andre typer boliger
- Legge til rette for ladeinfrastruktur for drosjer og annen næringstransport
- Elektrifisere taxinæringen i hele Viken innen fire år

Gode, ikke flere, veier

Økt veikapasitet gir økt biltrafikk, og reduserer ikke kø på sikt. Derfor vil vi gi absolutt prioritet til sykkel, gange og kollektivtransport i byområdene.

De Grønne har fokus på å bedre sikkerheten på veiene, både for bilister, syklister og gående, og de må oppgraderes til god standard. Oppgraderinger skal ikke gå på bekostning av naturmangfoldet eller matjord.

De Grønne vil:

- Avverge utvidelse av E18-vestkorridoren og heller jobbe for miljø- og klimavennlig oppgradering av E18 som forbedrer myke trafikanters kår. Det minsker støy og gir mulighet for byutvikling i Sandvika og Asker
- Stoppe den planlagte firefeltsveien E16 fra Vøyenenga i Bærum til Hønefoss
- Gå imot ny firefelts vei over Eikerbygdene

- Gå imot firefelts RV35 og heller støtte oppjustering av eksisterende vei i delvis ny trasé, hvor formålet er økt trafiksikkerhet
- Jobbe for forsøk med alternative trafiksikkerhetstiltak for å fase ut salting av fylkesveiene, som bedre måking, strøing og varsling av glatte veipartier
- Gjennomgå eierstrukturen av fylkesveiene med formål om å overføre bynære veier uten regional betydning til kommunene

Flytrafikk

Framtidens flytrafikk er utslippsfri. Vi vil legge til rette for el-fly på flyplasser i Viken. Vi er imot bygging av 3. rullebane på Gardermoen og ønsker ikke privat flyplass på Rygge. Den skal enten omreguleres til annen virksomhet eller utnyttes som et alternativ til å bygge en 3. rullebane på Gardermoen. Vi sier nei til å bygge flere flyplasser for fritidsflyvning.

VIKENMÅL 3:

SYKDOMSFØREBYGGING OG GODE HELSETJENESTER I ALLE LIVSFASER

De Grønne jobber hardt for et samfunn folk blir friskere av å leve i. Gode sosiale forhold, sunn samferdsel, lite miljøgifter, rik tilgang til natur og kultur samt en framtid å tro på er vesentlige elementer for en god folkehelse. Mye kan forebygges og behandles, men sykdom og utfordringer er normalt i livet. Med helsehjelp, støtte, aksept og tilrettelegging kan mennesker leve godt også med det som ikke lar seg helbrede.

Kropp og psyke henger uløselig sammen. Vi vil jobbe for et mer varmhjertet samfunn der sosiale nettverk og aktiviteter på tvers av alder bidrar til å forebygge lidelser og redusere behovet for offentlig hjelp. Vi vil involvere innbyggerne og vise fagfolkene tillit, og bidra til utstrakt samarbeid på tvers av sektorer og kommuner.

Dagens virkelighet

De fleste i Norge lever gode liv, med god helse. Helsen er likevel ulikt fordelt, og forskjellene øker. Det store flertallets suksess gjør at de som faller utenfor, faller

ekstra hardt. Selvmord og overdoser er den hyppigste dødsårsaken i alderen 15 til 49 år. Medie- og reklameskapt forventning til hva et perfekt liv og en perfekt kropp er, får mange til å tvile på om de er bra nok. Kjapp mat og komfortable hverdager truer manges helse. Vi vil hjelpe dem som faller utenfor og gi dem verktøy til gode liv med god helse

Aldersbetinget slitasje og sykdom øker i en aldrende befolkning. Klimaendringer, forurensning og antibiotikaresistens er voksende trusler. Dette krever et helsevesen som tenker helhet og sammenheng fra forebygging til spesialisthelsetjeneste, fra fødsel til død, med livskvalitet som rettesnor. Vi vil gi liv til dagene, mer enn bare å legge dager til livet.

En særlig stor utfordring er sviktende rekruttering av fastleger og sykepleiere i kommunene, og at videregående skoler mangler helsesøstre, leger og fysioterapeuter.

Hovedmål for vår helsepolitikk: Trygge, gode helsetjenester i alle livets faser, og betydelig satsing på forebyggende helsearbeid og livsmestring

Viken har gode muligheter til å bidra til helhetlige og kunnskapsbaserte helsetjenester av høy kvalitet for befolkningen. Pasientsikkerhet, medvirkning, innovasjon, rekruttering av kompetent helsepersonell som blir i jobben, samt god ledelse er vesentlig.

De Grønne vil jobbe for:

- At alle kommuner i Viken deltar i WHO-nettverket "Sunne kommuner"
- Bedre psykisk helsevern, og at alle som trenger det skal få tilbud om psykoterapi dekket gjennom folketrygden
- Bedre rusomsorg
- Økt oppmerksomhet til kommuner som aktivt kontakter og hjelper innbyggere i fare for å falle utenfor, slik at andre kommuner kan lære
- Å påpeke behovet for en gjennomgang av organiseringen av pasientreiser hvor målsettingen er at ordningen skal fungere tilfredsstillende for brukerne

Nye foreldre og nyfødte barn

Trygge foreldre med god helse, sosialt nettverk og tilgang til hjelp bidrar til å gi barn en god start på livet. Mange av barselkvinnens og nyfødtes helseutfordringer

kan forebygges med tettere oppfølging. Vi vil jobbe for at disse helsetjenestene utvikles i hele Viken, bl.a. med forebyggende foreldrekurs og økt antall helsesøstre.

Barn og unge

Barns utvikling, læring og mestring forutsetter god helse og livskvalitet. Vi vil særlig investere i barns og unges helse, og bidra til en oppvekst preget av fysisk aktivitet, sunn mat, inkluderende nærmiljøer og tilgang på trygge voksne.

Bemanningsnormen for helsesøstre, fysioterapeuter og leger skal følges på alle skoler og bør være høyere enn minstekravet ved lokale utfordringer.

De Grønne vil:

- At vaksinasjonsprogrammet utvides slik at 18-åringer tilbys gratis vaksine mot smittsom hjernehinnebetennelse
- At vaksinasjonsprogrammet utvides slik at alle født i 1993 og senere tilbys gratis HPV-vaksine

Verdig alderdom

Mange eldre er viktige bidragsyttere i samfunnet. Andre trenger flere helse- og omsorgstjenester. Vi vil at omsorgstilbudet tilpasses den enkelte, at mennesker møtes med verdighet og respekt, og gis reell innflytelse over egen hverdag.

De Grønne vil:

- Motivere kommuner til å satse på seniorkollektiver der folk tar vare på hverandre, med hjelp fra frivillige, for økt livskvalitet og mindre ressursbruk for kommunene
- At eldre skal få bo hjemme så lenge som mulig. Når noen trenger å flytte til en institusjon, må de som ønsker det kunne bo sammen med sin livsledsager
- Motivere kommunene til å øke andelen økologisk, kortreist, god og sunn mat i alle omsorgsinstitusjoner og hjemmebaserte tjenester. Beboerne bør få anledning til å delta i matlagingen. Underernæring må forebygges, kartlegges og behandles

Sikre fastlegeordningen

Fastlegeordningen er grunnmuren i helsetjenesten. Fastleger blir pålagt stadig flere oppgaver, og en stadig mer krevende arbeidsdag. De fleste kommuner har

derfor store utfordringer med å rekruttere fastleger. MDG arbeider for bedre arbeidsforhold for fastlegene, og for å styrke rekruttering og stabilitet.

De Grønne vil:

- Jobbe for at det etableres stillinger for fastleger i spesialisering i alle kommunene etter ALIS Vest-modellen (Allmennleger i spesialisering)
- Jobbe for et fond for grunntilskudd til unge fastleger ved etablering av ny fastlegepraksis i kommuner med behov for dette
- Stanse ukontrollert oppgaveoverføring til fastlegene, og jobbe for at tapt arbeidsfortjeneste ved deltagelse på obligatoriske kurs kompenseres

Viken som læringsarena for helsepersonell

Uansett hvor mye helse- og annen teknologi samfunnet tar i bruk vil det være behov for varme, kompetente hender, bankende hjerter og kloke, erfarne hoder. Kommunene er viktige læringsarenaer for framtidens helse- og omsorgspersonell.

De grønne vil:

- Jobbe for at det etableres en overordnet plan for å sikre samarbeidet mellom kommunene og utdanningsinstitusjonene i Viken samt universitetene i landet, og at Viken tilbyr flest mulig medisinstudenter ti uker praksis i primærhelsetjenesten

Styrke rekrutteringen

De fleste kommuner mangler kvalifisert helse- og omsorgspersonell. Mange steder er sykefraværet høyt, ofte grunnet underbemanning og høy arbeidsbelastning. Erfaring fra ulike satsingsprosjekter rundt i landet har vist at dette kan endres. Fylkeskommunen har en fin mulighet til å bidra med oversikt over rekrutteringsutfordringer i Vikens kommuner, kunnskapsspredning og koordinering av ulike tiltak.

De Grønne vil:

- Motivere kommunene til å søke den nasjonale tilskuddsordningen for økt rekruttering av sykepleiere og helsefagarbeidere
- Jobbe for koordinering av videreutdanning, trainee-ordninger og hospiteringsordninger for sykepleiere på tvers av sykehus, spesialavdelinger og kommuner i Viken
- Motivere kommunene til å etablere faste 100 prosent stillinger for helse- og omsorgsarbeidere som ønsker dette

Tannhelse

God tannhelse er nødvendig for god ernæring, normal taleevne og mimikk. Sykdom og stress rammer også tennene. Alle skal ha like muligheter til tannhelsehjelp, uavhengig av sosioøkonomisk status og funksjonsnivå.

De Grønne vil:

- Jobbe for at tannhelsetjenester skal inngå i det ordinære helsetilbudet, være gratis til 25 år, og på sikt inkluderes i egenandelsordning i folketrygden etter 25 års alder

Habilitering og rehabilitering

Medmennesker med behov for habilitering og rehabilitering har rett til hjelp til læring, motivasjon, best mulig funksjons- og mestringsevne, samt selvstendighet og deltakelse i samfunnet. Dette krever tverrfaglig kompetanse og samarbeid på tvers av etatene.

Frivillighet og helse

Frivillig arbeid er en viktig ressurs som gir økt livskvalitet, kunnskap og sosial kapital til enkeltmennesker og lokalsamfunnet. Ikke alle oppgaver løses best av det offentlige. Befolkningens involvering er vesentlig for en god folkehelse.

De Grønne vil:

- Jobbe for utprøving av ulike prosjekter, for eksempel forsøk med selvhjelpsgrupper og nettverk som stimulerer til aktivitet, skaper sosialt nettverk, reduserer isolasjon og ensomhet og øker deltakelsen i samfunnet

VIKENMÅL 4:

GRØNN FRAMTID FOR VIKENS BYGDER OG BYER

Vikens fine byer, bygder og natur skal gi 1,2 millioner mennesker godt livsmiljø og grunnlag for et livskraftig næringsliv. For å sikre dette for fremtiden må vi stille riktige krav til planleggingen. De Grønne vil planlegge videre bruk av Vikens arealer under streng beskyttelse av natur og matjord, og utvikle bygder og byer som er bærekraftige både i morgen og om 100 år. Vi verdsetter livskvalitet og vil skape gode økologiske samspill mellom menneskene, dyrene, naturen og topografien.

Vi vil lage forpliktende regionale areal- og transportplaner som inkluderer alle tettsteder og byområder. Planene skal være basert på en utbygging som ivaretar natur, dyreliv og menneskers trivsel, som minimerer transportbehovet og prioriterer gange, sykkel og kollektivtransport.

Vi vil utvide regional plan for areal og transport i Oslo og Akershus til å gjelde hele Viken. Som del av denne planen skal kommunene utarbeide markagrensener som ivaretar matjord, natur og friluftsområder.

Utbygging skal fortrinnsvis skje i tilknytning til transportknutepunkter

For transport, se Vikenmål 2: Transport som er grønn, sunn og smart

Helhetlig planlegging av arealer, bygder og byer

Viken er mangfoldig med mye skog, natur-, landbruks- og bebygd areal. Vedtak om utbygging er blant de mest ugjenkallelige beslutningene vi som samfunn tar. Kortsiktig og stykkevis planlegging av bomiljøer, næring og transport har ødelagt mye. De Grønne vil bevare Vikens fantastiske områder ved å planlegge helhetlig, langsiktig og med bærekraft som absolutt ramme. Vi vil lage areal- og transportplaner som gir gode bomiljøer og utviklingsmuligheter for næringsliv, demper transportbehov, prioriterer gange, sykkel og kollektivtransport og ivaretar natur og dyreliv. Der utbygging skjer skal den være klimasmart, miljøvennlig og menneskevennlig med gode møteplasser.

De Grønne vil:

- Stanse nedbygging av dyrket mark, myr og våtmark
- Sette klimatilpasning høyere på dagsordenen, så vi kan lage et mer robust Viken-samfunn, som bedre takler utfordringene knyttet til de voksende klimaendringene
- Støtte kommunene i å lage planer for å bevare grøntområder, elver og bekker i fortetnings- og utbyggingssoner
- Arbeide for at Viken blir Norges mest bievennlige fylke, med tilrettelegging av alle arealer for pollinerende insekter
- Arbeide for å trekke tjenester, lokal handel og næringsliv inn igjen i bygder og byer der folk bor
- Motarbeide bilbaserte kjøpesentre og næringsområder fjernt fra der folk bor

- Kreve kollektivtilknytning i alle nye utbyggingsområder og konsentrere nødvendig utbygging om transportknutepunkter
- Bruke innsigelsesmuligheten når kortsiktige utbyggingsinteresser truer kulturverdier, natur og matjord

Bærekraftige bygg og grønne innkjøp

Fylkeskommunen eier og drifter kontorbygg, skoler, bibliotek, institusjoner, museer og mye mer. De Grønne vil at fylkeskommunen viser vei med gjennomført bærekraftig bygging og drift. Bygg skal være gode for arbeidstakere og innbyggere, være vakre og skape gode sosiale arenaer. Tjenestebygg skal være lett tilgjengelige for innbyggerne som går, sykler eller reiser kollektivt.

Fylkeskommunen har ansvar for mange vernede bygninger. De Grønne vil at det lages helhetlige verneplaner for slike miljøer.

Bygg skal bidra til å løse miljøproblemer, ikke skape dem. Næringsbygg og boliger må bygges og oppgraderes slik at de oppfyller framtidens miljøkrav. Bygg skal vare lenge og kunne repareres, ikke bygges dårlig og rives raskt. Alle materialer i bygg bør være giftfrie, kunne gjenbrukes eller gå tilbake i naturen.

De Grønne vil:

- Arbeide for at alle fylkeskommunale byggeplasser er fossilfrie og benytter el, hydrogen eller biogass, samt er uten utslipp til vann og jord
- At nye større byggeprosjekter minst oppfyller miljøsertifiseringsstandarden BREEAM-NOR Excellent, og at byggene skal være lette å oppgradere og laget av nedbrytbare og kortreiste materialer
- At restaurering, gjenbruk og ombruk av eksisterende bygg og materialer alltid prioriteres foran rivning
- At alle fylkeskommunens bygg planlegges som nullenergibygg, og dermed produserer nok energi til eget forbruk
- Prioritere at varme og strøm hentes fra sola, bakken/berggrunnen, avløpsvann, gråvann, sortvann eller luft
- Innarbeide planleggingsverktøyet Blågrønn Faktor i byggeprosjekter for å oppnå en optimal overvannshåndtering, slik at flom ved styrtregn unngås, samt at man får mest mulig grønne tak og uteområder
- Lage vedlikeholdsrutiner for eksisterende bygningsmasse som øker levetiden og begrenser vedlikeholdskostnader

- At Viken blir ledende på grønne og innovative innkjøp og bekjempe arbeidslivskriminalitet i fylkets utbyggings- og anleggsprosjekter

VIKENMÅL 5:

VILL NATUR OG RENT MILJØ

Viken har mye rik natur fra fjord til fjell. Naturen gir oss rent vann og luft, mat og utallige nyttige produkter. Den beskytter mot klimaskader, og gir opplevelser og livsglede. Vi er en del av naturen. Alt i den har sin egen verdi som vi må respektere. Vi har ingen rett til å ødelegge andre arters hjem og eksistens.

Arealbruk og planlegging uten hensyn til naturen har gjort mange av Vikens arter sårbare eller truet. Bærekraftig utvikling, som Viken har forpliktet seg til, er utvikling innen rammen av hva naturen tåler. De Grønne tar dette på alvor.

Bevare og reparere natur

De Grønne gir naturen høyere verdi og vil at det skal gjelde i samfunnsplanleggingen. Bare da kan vi oppfylle nasjonale og internasjonale mål om å stanse artstap og begrense klimaendringer. Vi vil bevare verdifulle og sårbare naturområder og arter, stanse nedbygging og sette i stand ødelagt natur. I bærekraftig utvikling er det sammenheng, ikke motsetning, mellom naturvern og andre samfunns- og næringsinteresser.

De Grønne vil gjennomføre tre store grep for naturen i Viken i samsvar med våre forslag på Stortinget:

- Bevaring og bruk av natur fra fjord til fjell i Viken må planlegges helhetlig
- Det som er igjen av inngrepsfri natur i Viken skal vernes mot nye inngrep
- Innen 2022 skal det startes restaurering av skadet natur i minst ti utvalgte områder i Viken som har gode muligheter for å vokse tilbake til naturlig tilstand

De Grønne vil også:

- At vern av Viken-naturens egenskaper mot farlige effekter av klimaendringer tillegges overordnet vekt i arealbruk og planlegging

- Ha vedtak om at både jerv, gaupe, bjørn og ulv skal få være en del av Vikens natur
- Begrense ny hyttebygging i alle deler av Viken til allerede utbygde områder
- At stillhet og frihet fra støy og kunstig lys prioriteres i Vikens områdeplanlegging
- At det meste av Vikens natur skal være fri for snøskuter og vannskuter
- At utbygde elver hvor kjørereglene skal revideres (vilkårsrevisjon) får tilbake nok minstevannføring til at livet og naturopplevelsen kommer tilbake
- At det legges stor vekt på føre-var-prinsippet og helhetlig forvaltning i reguleringen av jakt på rype og annet småvilt
- At naturområder og verneområder knyttes sammen med grønne korridorer eller andre tiltak for å gi arter større leveområder og Vikenfolk flere turområder
- Gjøre Viken til Norges feiteste fylke å bo i for insekter som befrukter jordbruksvekster og ville blomster (bier, humler og andre pollinerende insekter)
- Hindre utryddelsen av insekter og andre truede dyrearter. Årlig overvåke utviklingen
- At videre vindkraftutbygging i Viken settes på vent til det er vedtatt en helhetlig plan for vindkraft som beskytter viktig natur, friluftsliv og kulturlandskap og setter nye, langt strengere begrensninger på veier og anleggsdrift ved vindkraft
- Si et absolutt nei til vindkraft i uberørt natur
- At flere truede arter i Viken får status som truet art med tilhørende tiltak, blant annet strandmurerbie og elvemusling

Vidda og fjellheimen skal leve

Vikens fjellverden rekker langt inn i Hardangervidda nasjonalpark. Europas største villreinstamme kalver i Viken blant kulturminner fra flere tusen års menneskelig virksomhet. Snøugle, jerv og fjellrev lever her. Folarskardsnuten i Hallingskarvet nasjonalpark reiser seg til 1933 meter over havet.

De Grønne vil bevare alt dette for sin egen verdis skyld, og for naturopplevelser, friluftsliv, miljøvennlig reiseliv, jakt og fiske og for våre etterkommere. Planer om

veier, vindkraft og hyttebygging skal tilpasses fjellet, ikke ødelegge det. Reiseliv og naturbruk kan bli gode arbeidsplasser og inntekter på fjellets premisser i Viken.

De Grønne vil:

- Påvirke kommunene til ikke å tillate hytteområder eller andre inngrep som truer områder viktige for villreins kalving og beitesikkerhet
- Arbeide for naturlig sammenkobling av verneområder som gir villrein og andre fjellarter større og tryggere leveområder
- Jobbe for en ny sammenhengende nasjonalpark for hele Hardangervidda som sikrer villreinstammen. Områdene Hallingskarvet og Fødalen bindes sammen med Hardangervidda Nasjonalpark og fjellmassivene og vidda mellom Fødalen og Gurinosvatnet innlemmes i en sammenhengende landskapsvernsone / nasjonalpark

Store verdier i skog og nærnatur

Vikens skoger strekker seg fra rik, varmekjær edellauvskog rundt Oslofjorden, gjennom digre granskoger i lavlandet og opp dalene til furu- og fjellbjørkeskogen innover vidda og fjellet. Rundt og inne i Vikens bygder og byer har små skogteiger stor verdi for daglig trivsel og naturopplevelser.

Skogene er grunnlag for stor og viktig næring som sammen med reiselivet skaper jobb og inntekt for mange mennesker og lokalsamfunn. De rommer også stort artsmangfold, som dels er truet av ensidig skogsdrift og dårlig vern av den varmekjære skogen.

De Grønne vil forvalte Vikens skog og kulturlandskap til glede for hundretusener av mennesker som driver friluftsliv, fiske og jakt året rundt. Skogforvaltning innenfor rammen av naturens tålegrenser er også forutsetningen for å utnytte de store mulighetene i nytt, grønt, skogbasert næringsliv.

De Grønne vil:

- Arbeide for at Østmarka blir nasjonalpark innen 2021
- Arbeide for at Drammensmarka, Follomarka og andre særlig viktige by- og tettstedsnære marker i Viken får minst like bra verneregler som Osloomarka, og at naturlig skog ikke byttes ut med plantasjeskog
- Arbeide for bevaring av gjenværende gammelskog (eldre enn 160 år) i Viken ved at det settes av ti fylkeskommunale skogsområder der skogen får bli naturlig gammel

- Arbeide for planmessig økt vern av edellauvskog i Viken rundt Oslofjorden (i tillegg til de som nå er vernet ved Trøgstad, Glomma og Øyeren)
- Arbeide for at skog eid av Viken fylkeskommune drives uten flatehogst og ingen aktivitet i Viken fylkes skoger bidrar til at arter havner på rødlista
- At det ikke drives hogst i hekke- og yngletiden, i tråd med Naturmangfoldloven og Lov om dyrevelferd
- Foreslå en fylkesdekkende plan for fjerning eller begrensning av svartelistede plantearter

Bevisst skjøtsel av kulturlandskapet

Vikens kulturlandskap er resultat av mange tusen års menneskelig virksomhet. Kulturlandskapet er mye av Vikens identitet og er hjem for mange arter tilpasset akkurat dette landskapet. Rundt en fjerdedel av de truede artene i Norge er avhengige av at det tradisjonsrike kulturlandskapet opprettholdes. Nye driftsformer i landbruk og landskap får konsekvenser for både menneskers opplevelse og arters overlevelse. De Grønne vil skjøtte kulturlandskapet i Viken kunnskapsbasert og bevisst.

De Grønne vil:

- Bevare verdifulle kulturlandskap i Viken
- Gjøre konsekvenser for arter og kulturverdier til en tungtveiende del av beslutningsgrunnlaget
- Arbeide for at ordningen med utvalgte kulturlandskap i jordbruket utvides til flere områder i Viken for å sikre kulturverdier og artsmangfold

Fjorden og kysten

Vikens del av Oslofjorden, fra svenskegrensa til Verven i Drammensfjorden, er Norges mest artsrike, brukte og belastede fjord. Mange hundre tusen mennesker har glede av og er avhengige av Viken-fjorden. Store forbedringer i forvaltningen av Oslofjordens miljø er gjennomført, men det utsettes fortsatt for dårlig koordinert utbygging og bruk.

De Grønne vil forvalte Oslofjorden i samsvar med FNs bærekraftsmål på en måte som ivaretar både natur, opplevelser, næringsliv og transport. Vi setter Oslofjordens natur først, fordi det er den beste langsiktige strategien både for livskvalitet og næringsliv.

De Grønne vil:

- Prioritere myke og stillferdige trafikanter på sjøen. Alle skal kunne seile, ro og padle trygt langs Vikens vidstrakte kyst
- Støtte arbeidet frivillige organisasjoner, dykkeklubber m.m. gjør for å plukke plast, fiskeredskap og annet søppel i sjøen og strandsonen
- Utrede mulighet for å omregulere flere kyst/strandområder til fri bruk for allmennheten
- Arbeide sammen med kommunene for at forbudet mot bygging i strandsonen håndheves i samsvar med lovverket og ikke hules ut med flere dispensasjoner
- Beskytte Oslofjord-kystens naturlige blomsterenger, svaberg, oreskoger, kalkmarker, naturstrender og ålegressenger mot ytterligere press fra plener, brygger og mudring
- Arbeide for at Fiskeridirektoratets forslag om fiskestopp for å gjenoppbygge torskestammen i Oslofjorden blir gjennomført
- Arbeide for å stoppe mudringsprosjektet ved utløpet av Glomma som sprer miljøgifter ut i nasjonalparken ved Hvaler
- Kreve inspeksjon ved alt mudringsarbeid slik at mudder bare dumpes på tillatte steder
- Få utredet etablering av kunstige rev for å øke det biologiske mangfoldet i fjorden
- Arbeide for at det opprettes nye hummerreservater med buffersoner
- Arbeide for at Vikens kyst skal være fri for fiskeoppdrett
- Få utredet tiltak for å beskytte mye brukte områder mot stillehavsøsters og andre fremmede arter

Store muligheter i bedre skjøtsel av elver og vassdrag

Glomma, Drammensvassdraget, en rekke andre store vassdrag, store sjøer og tusenvis av mindre vann gir Viken er svært rik ferskvannsnatur. Folk flest i Viken bor i tilknytning til vassdrag som har uvurderlig verdi. I sørøstfylket lever en rekke arter som bare finnes der i Norge. Vikens vassdragsnatur ble hardt påvirket i gamle dagers hensynsløse reguleringer. Nesten ingen kystnære vassdrag er vernet. Våtmarker, myr, øyer og deltaer er skadd. Dette har redusert plante- og dyrelivet i

tilknytning til vassdragene og redusert deres evne til å beskytte oss mot skader fra klimaendringer. Mange steder er miljøkvaliteten i Vikens vassdrag langt under miljøkravene i den norske vannforskriften.

De Grønne er et vassdragsparti. Vi kommer til å arbeide hardt for å bevare og restaurere Vikens vassdragsnatur. Vi mener det er fullt mulig å gjøre mye både for å gjenopprette vassdragenes natur, evne til klimabeskyttelse og å oppfylle og overstige miljøkravene. Å få vann og liv tilbake i vassdrag og daler som har vært tørrlagt i årtier åpner muligheter for reiseliv og annen næring som mer enn oppveier et begrenset energitap for selskaper som har profitert lenge på hensynsløs naturødeleggelse.

De Grønne vil:

- Samarbeide med vassdragskommuner for at vilkårsrevisjoner i store, hardt regulerte vassdrag sikrer økt minstevannføring og andre tiltak som gjenoppretter vassdragenes økosystem
- Arbeide for at alle Viken-vassdrag har "god økologisk tilstand" i samsvar med Vannforskriften innen 2024
- Skape skjønnhet, liv, glede og ekstremværbeskyttelse i bomiljøer og næringsområder ved å hente nedbygde bekker og elver opp igjen i dagen
- Støtte tiltak som renser og beskytter gytebekker for sjørørret langs Viken-kysten
- Beskytte og restaurere salamander- og froskedammer
- Beskytte villaksen i Vikens vassdrag ved å si nei til lakseoppdrett i Viken
- Støtte handlingsplaner og intensivere tiltakene for forvaltningen av elvemusling
- Arbeide for å stanse all videre regulering og nedbygging av våtmarker
- Arbeide for tiltak som gjenoppretter myrer og våtmarker der det gir fysisk og biologisk mening
- Arbeide for å beskytte og restaurere vegetasjon langs elver og bekker, og lage turstier og hvileplasser der
- Foreslå plan med tiltak for å motvirke at klimaskapt avrenning gjør ferskvannet mørkere og skader livet i vann og fjord

Bedre miljø, mindre forurensning, mer gjenbruk

Forurensning er ofte ressurs på feil plass. En utvikling i samsvar med FNs bærekraftsmål er en utvikling som beskytter mennesker og natur mot søppel og miljøgifter, og resirkulerer ressurser i stedet for å kaste dem.

For De Grønne er det et spørsmål om politisk vilje å gjøre Vikens natur, bolig- og næringsområder fri for forurensning og søppel. Fylkeskommunen kan gjøre mye for å fjerne forurensning og forsøpling gjennom egen aktivitet og innkjøp, og samarbeid med kommuner og næringsliv. Løsningen er i stor grad mer gjenbruk og reparasjon, og miljøbevisste krav til varer og tjenester fylkeskommunen kjøper.

De Grønne vil:

- Foreslå en plan for fjerning av engangsplast, prioritering av resirkulerbar og resirkulert plast og tiltak mot plastforsøpling og for opprydding i fylkeskommunen
- Foreslå krav om at alt utstyr, elektronikk, møbler m.m. i skoler og andre organisasjoner og lokaler som Viken fylkeskommune bestyrer skal være fri for helse- og miljøskadelige stoffer
- Foreslå forbud mot sprøyting med glyfosat og andre giftstoffer på fylkets eiendom og anbefale at søknader om bruk av midler der det ikke er full sikkerhet om miljø- og helseeffekter avslås
- Foreslå at fylkeskommunen arbeider for mer giftoppydding i Vikens fjorder, elver og havner
- Støtte utvikling av selektive og selvoppløsende fiskeredskaper for å redusere spøkelsesfiske
- Arbeide for forbud mot å skifte ballastvann i Oslofjorden
- Styrke informasjon mot forsøpling langs veier gjennom kjøreskoler og med skilting
- Forby heliumballonger og engangsgriller på fylkeskommunens områder

VIKENMÅL 6:

RIKTIG BRUK AV JORDAS, SKOGENS OG SJØENS RESSURSER

Vikens beliggenhet og landskap rommer mye av landets beste matjord, og gir store muligheter for matproduksjon. Her dyrkes grønnsaker, bær og frukt, korn og gress, og rike utmarksressurser gir dyr godt beite. Viken er viktig for Norges matsikkerhet og selvforsyningsgrad og gir mange arbeidsplasser i matproduksjon og tilknyttet næringsliv. Dette må holdes i hevd og tas godt vare på for framtidige generasjoner.

Jordbruk

De Grønne vil stoppe den forringelsen av matjorda som ofte påføres av konvensjonelt jordbruk. Vi vil stimulere til produksjonsmetoder som øker jordas fruktbarhet, og driftsformer som setter dyras velferd og naturlige behov først, samt spiller på lag med naturmangfoldet som landbruket er en del av.

De grønne vil:

- At Viken skal ha en regional plan for bærekraftig landbruk og matsikkerhet
- Bruke Regionalt miljøprogram til å støtte og premiere driftsformer som binder karbon i jorda slik at den holder på mer vann og blir mer næringsrik
- Arbeide for å endre støtteordningene til landbruket fra produksjonstilskudd til mer økologisk drift og vedlikehold av kulturlandskap
- Bevilge setertilskudd gjennom regionalt miljøprogram. Tilskuddet økes fra og med 5. ukes driftstid
- At kommunene og fylkeskommunen skal oppfordres til å delta i FNs 4/1000-initiativ der landbruket drives på en måte som øker jordsmonnets CO₂-opptak med 4 % pr år
- Støtte opp om driftsformer som fremmer mer økologisk form for landbruk gjennom f.eks. vekselbruk, bruk av fangvekster og grønngjødsling
- Stille krav om minst 60 prosent lokalprodusert eller økologisk mat i fylkeskommunens matinnkjøp, samt legge vekt på det samme i alle prosjekter fylkeskommunen støtter, arrangerer og gir tilskudd til
- Jobbe for urbant landbruk, andelslandbruk, kooperativer, besøksgårder og seterdrift, matkultursentre og markedsføring av lokalmat

- Gi gode tilskudd per dyr til alle bevaringsverdige husdyrraser gjennom regionalt miljøprogram

Matjord

Flytting av matjord på en måte som tar vare på dens kvalitet er komplisert og kostbart. Mange faktorer påvirker resultatet, både der jorda flyttes fra og der den legges. Derfor er vern av matjord svært viktig. Om flytting av matjord likevel besluttes, skal det alltid skje i samarbeid med landets fremste fagmiljø på feltet. Vikens landbruksplan må inkludere matjord og vise hvordan den som en av regionens viktigste ressurser skal forvaltes uten å forringes.

De grønne vil:

- Jobbe for at jordloven følges uten dispensasjoner, slik at jorda holdes i like god stand i generasjon etter generasjon
- Jobbe for at grunneiers plikt til å holde dyrket jord i hevd blir fulgt, og sørge for at det gis bøter dersom driveplikt ikke oppfylles
- Verne alle gjenværende landbruksarealer mot utbygging, og legge til rette for at små og inneklemt arealer kan brukes til dyrking og til beite
- Gi tilskudd til drift av bevaringsverdige kulturlandskap og øke antall vernede kulturlandskap
- Jobbe for at det biologiske mangfoldet på åkerholmer og i randsoner opprettholdes mellom ulike typer avlinger for å gi gode forhold for pinnsvin, nytteinsekter og fugler
- Trekke i produksjonstilskudd dersom biologisk mangfold forringes

Skogbruk

Skogen er en viktig og fornybar ressurs om den tas godt vare på. Vi vil at skog drives på en måte som sikrer livsgrunnlaget til planter og dyr, samt bevarer skogens karakter, kvalitet og rekreasjonsverdi. Vi vil støtte alternativer til flatehogst for et mer skånsomt, bærekraftig og dyrevennlig skogbruk. En variert og artsrik skog har stor genetisk variasjon. Dette er vesentlig for skogens helsetilstand og for trevirke med høy kvalitet. Skogen er også viktig for vårt friluftsliv og ulike idretter.

De grønne vil:

- Sørge for at man i bymarkene og i annen skog, hovedsakelig driver skogbruk som plukkhogst, og jobbe for at flere områder vernes mot industrielt skogbruk
- At minimum 30 prosent av trærne blir stående etter hogst i plantasjeskog, slik at skogens funksjon, trærnes kvalitet og det biologiske mangfoldet forbedres på sikt. Plantasjeskog må restaureres til vill natur igjen så raskt som mulig
- Jobbe for lengre rotasjonstider i skogbruket, slik at skogen av hensyn til trærnes kvalitet og naturmangfoldet ikke hugges for tidlig
- Jobbe mot sprøyting med plantevernmidler i skogen, slik at Vikens innbyggere kan drikke vann fra elver og spise bær og sopp uten å få i seg plantevernmidler
- Jobbe mot bruk av kunstgjødsel, harving og pløying i skogen
- Ikke tillate hogst nærmere enn ti meter fra vernede områder
- Ikke tillate hogst i hekke- og yngletiden

Fjorden og vassdragene

Sjøene og vassdragene er grunnlag for opplevelser, bosetting, arbeidsplasser og matforsyning. Friske økosystemer på land, i vassdrag, sjøer og fjorder er avgjørende for livsgrunnlaget vårt. Lokalsamfunn må involveres i å forvalte ressursene.

De Grønne vil:

- At høsting av det som lever og vokser i vann skjer bærekraftig, i tråd med forskningsbaserte råd og med hensyn til dyrs velferd
- At stillehavsøsters og andre svartelistede arter høstes inn
- At det gis tilskudd til utprøving av ny, utslippsfri akvakultur
- Styrke fiskerioppsynets lokale tilstedeværelse langs kysten og trappe opp arbeidet mot ulovlig fiske
- Stoppe all form for bunntåling i Oslo- og Drammensfjorden

- At ulike varianter av «søppelbokser»-ordninger i Viken testes ut, der bl.a. fiskere, dykkere og folk flest engasjeres for å samle inn plastavfall i og ved sjøen
- At spøkelsesgarn og -teiner fjernes

VIKENMÅL 7:

GODE LIV FOR DYR

Norsk lov stadfester dyrs egenverdi, men dette blir i for liten grad fulgt opp i praksis. Alle familiedyr og ville dyr, dyr i landbruk og fiskerier, oppdrettsnæring, forskning, underholdningsindustri og idrett, skal ha mulighet til å leve gode liv. Dette innebærer mulighet for utfoldelse av artstypiske og individuelle behov, tilgang til et naturlig utemiljø der de kan få beveget seg nok, hvile, dagslys samt god hygiene og helse.

De Grønne vil arbeide for å styrke dyrs rettsvern og bidra til god dyrevelferd.

De Grønne vil:

- Minimere merking av ville dyr ved å sette strenge regler for nytteverdi i forhold til den stressbelastningen dyr opplever før, under og etter merking
- Sikre at fylkeskommunen vektlegger dyrevelferd ved offentlige anskaffelser, ved kun å kjøpe norske animalske produkter fra dyrehold med særlig fokus på dyrevelferd

Hindre vanskjøtsel av dyr

De Grønne vil at offentlige myndigheter skal samarbeide med, og legge til rette for godt samarbeid mellom, mattilsynet, veterinærer, helsemyndigheter, politi, lokale myndigheter, lokale dyrevernsnemnder og dyrevernsorganisasjoner for å forebygge, avdekke og håndtere vanskjøtsel og mishandling av dyr. Vold og omsorgssvikt mot dyr er uakseptabelt og øker der det forekommer vold mot mennesker.

Fylkeskommunen skal stille strenge krav til kompetanse innen dyrevelferd ved arrangementer som inkluderer dyr der fylket gir økonomisk støtte, som for eksempel kultur- og sportsarrangementer.

De Grønne vil:

- Støtte etablering av hjelpesentre for dyr
- Si nei til bruk av dyr i sirkus med mindre det kan dokumenteres særlig kompetanse og ivaretagelse av hensyn til dyrehold og egnede arter, som for eksempel hunder
- Støtte arbeidet for ID-merking og ved behov sterilisering av kjæledyr/familiedyr

Husdyr i landbruket

Vi vil i Vikens landbruksplan fremme bruk av beite, utegang og andre former for mosjon slik at dyrene får være ute i friluft og får utløp for artstypiske behov. Dyrs naturlige behov skal være en forutsetning for tildeling av økonomisk støtte til opplevelsesgårder og gårdsturisme samt Inn på tunet-tilbud.

De Grønne sier nei til alle former for dyrehold i bur, fordi det ofte medfører stress og annen lidelse.

De Grønne vil:

- Støtte og legge til rette for bevaring og bruk av gamle norske husdyraser som telemarkskuer og gammelnorsk spælsau i formidling av kulturhistorie og til utvikling av nisjenæring i landbruket
- Støtte opprettelse av flere mobile slakterier og gårdsslakterier slik at stressende og belastende transport til slakt reduseres
- Øke tilskuddet til rovdyravvisende gjerder for sau, og sikre tilskuddsordninger som reduserer risiko for og konsekvenser av rovdyrangrep

Sikre ville dyr mot menneskeskapte trusler

Altfor mange dyr skades og drepes langs veiene våre. Vi vil bygge langt flere gjerder og trygge overganger for dyr på fylkesveiene, og kreve at staten gjør det samme på riksveiene og Bane NOR langs jernbanen. Vi vil styrke jegeropplæring for å minske skadeskyting.

De Grønne vil:

- Sikre at alle nye og oppgraderte fylkesveier har godt med korridorer, over- og underganger for vilt

- Bidra til å sikre hjelp til skadet vilt, både fugler og andre, ved godt utviklet viltneid, samarbeid med frivillige, god kompetanse og opprettelse av hjelpesentre ved menneskeskapt naturskade som oljeutslipp eller annen akutt forurensning

VIKENMÅL 8:

NÆRINGS LIV SOM BLOMSTRER

De Grønne vil ruste næringslivet i Viken til en framtid uten olje. Viken har med sin plassering rundt Oslo og viktige miljøer innen landbruk, industri, teknologi og reiseliv en unik mulighet til å lede an i den grønne omstillingen som hele verden nå må gjennomføre. Vi vil skape trygge arbeidsplasser for langsiktig velferd uten å ødelegge klima og miljø. Næringslivet i Viken spenner fra f.eks. høyteknologibyen Kongsberg, forskningsmiljøene rundt Lillestrøm og Ås, industribedrifter som Borregaard, klynger som Water Valley, og skog- og landbruksbedrifter, til en av Norges største reiselivsdestinasjoner i Hallingdal.

For at Viken skal gå foran i det grønne skiftet må vi gjøre det lettere å skape lokale arbeidsplasser, stimulere til grønne næringer og sirkulærøkonomi, og bruke Viken fylkeskommunes enorme forbrukermakt som innkjøper ved å stille tydelige krav til bærekraft. Dessuten må vi samarbeide med ledende regioner i Europa og andre viktige miljøer for omstilling til lavutslippssamfunnet, innovasjon og framtidens næringsliv.

Mer næring, flere jobber

De Grønne vil at Viken skal være et attraktivt sted for små og store, nye og gamle virksomheter. Gjennom regional planlegging, støtte til innovasjon og europeisk samarbeid må fylkeskommunen legge til rette for det. Vi vil også jobbe for forsøksordninger og nye risikoreducerende tiltak for gründere.

De Grønne vil:

- Styrke nettverkene av gründerbedrifter
- Legge til rette for fysiske møteplasser for næringsdrivende, som inkubatorer og kontorfellesskap og for "skaperverksteder" som moderne, digitale sløydsaler hvor tradisjonelt håndverk finner sammen med digital kreativitet, teknologisk innovasjon og andre uttrykksformer

- Tilby offentlig eide bygninger som står tomme for rimelig korttidsleie til nystartede bedrifter
- Øke internasjonalt samarbeid og kunnskap om virkemidler i EU som norske regioner kan søke om
- Jobbe for forsterket rådgivningstjeneste for dem som etablerer egen bedrift
- Jobbe for forsøk med lavere arbeidsgiveravgift for lavtlønte, nystartede og små bedrifter
- Jobbe for forsøk i utvalgte kommuner der selvstendig næringsdrivende får beholde arbeidstakerrettigheter, som minstefradrag, i en overgangsperiode

Grønne næringer og sirkulærøkonomi

Vårt overforbruk skaper miljøproblemer for mennesker og natur som våre etterkommere må bære konsekvensene av. Bærekraftig forbruk og produksjon handler om å få mer ut av mindre ressurser, og sikre at alle produksjons- og forbruksledd er bærekraftige. Et næringsliv som opererer innen naturens tålegrenser er det eneste som kan trygge arbeidsplasser, verdiskaping og velferd på lang sikt.

Det skjer gjennom bruk av fornybare råvarer og andre ressurser, kontinuerlig reduksjon av alle utslipp til luft, vann og jord fra produksjon og distribusjon, vern av biologisk mangfold, stor omstillingsevne og innovasjon.

De Grønne vil jobbe for at insentiver og tiltak skreddersys for ulike næringer slik at det lønner seg å delta i det grønne skiftet, og at Viken går foran.

Deleordninger, reparasjonsverksteder, andelslandbruk og forbrukersamvirker kan bidra til å bruke og gjenbruke knappe ressurser bedre, skape trygge lokale arbeidsplasser og gjøre det lettere å leve godt med færre penger.

Vi vil at Viken, sammen med kommunene, bidrar med erfaringsutveksling, lokaler og økonomisk støtte for slike initiativer. De må ha samfunnsnytte og nytte og glede for innbyggerne som mål framfor kommersielle interesser.

De Grønne vil:

- At Viken planlegger bærekraftig næringsutvikling med satsing på smart spesialisering, sirkulær økonomi og økt innovasjon samt økt konkurransekraft gjennom utslippskutt og mindre sløsing av råvarer og energi

- Ta initiativ til en plan for et bærekraftig reiseliv som utnytter lokale ressurser og øker satsingen på lokal mat
- Satse på prosjekter/næringer som tar i bruk autonome elektriske kjøretøy og bygger videre på fortrinn Viken allerede har
- Gjennom fylkets krav og strategier bidra til flere sosiale og grønne entreprenører i Viken
- Koble utdanning, forsknings- og innovasjonsmiljøer og ulike næringer tettere sammen for å Fra Kjersti: har det falt ut ord her? Skal det stå «inspirere til»? nyskaping og framtidsrettet utdanning
- Jobbe for at Norge får en nasjonal strategi for sirkulær økonomi

I førersetet for grønne innkjøp

Offentlig sektor anskaffer trolig for mellom 500 – 700 milliarder kroner i 2019. Det offentlige er altså en viktig kunde som næringslivet må tilpasse seg. Grønne og etiske offentlige anskaffelser er viktige verktøy i omstillingen til et mer bærekraftig samfunn, der velferd og utvikling er basert på naturens tålegrense, internasjonal rettferdighet og menneskeverd. Ved å stille krav til tjenester og produkter kan Viken fylkeskommune drive samfunnsutviklingen i en grønnere og mer rettferdig retning.

Når det grønne skiftet kommer vil det å kunne vise til bærekraft, miljø- og klimahensyn bli et vesentlig fortrinn for produsenter og leverandører. Det offentlige må gå foran ved å stille slike krav til næringslivet allerede nå.

Den største barrieren nå er mangel på kompetanse blant innkjøpere, svak forankring i ledelsen og at en tror miljøkrav må innebære økte kostnader. Ved å stille etiske og miljømessige krav til våre innkjøp tilegner vi oss kompetanse, stimulerer til innovasjon og skaper et mer framtidsrettet og dynamisk marked, samtidig som vi tar nødvendig politisk ansvar. Innovative anskaffelser betyr å definere hvilke behov som må møtes, under hvilke hensyn. Det stimulerer markedet til å tenke nytt og bærekraftig, med hensyn til klima og miljø. Her kan Viken gjøre en forskjell.

I tillegg vil vi bruke fylkeskommunens innkjøp til å sikre størst mulig bruk av kortreiste og lokale varer og tjenester for å stimulere lokalt næringsliv.

De Grønne vil:

- At innkjøpsstrategien i Viken skal ha et overordnet mål om å forvalte menneskelige, natur- og miljøressurser helhetlig og framtidsrettet for økt innovasjon og omstilling
- At Viken skal satse på høy kompetanse innen grønne innovative innkjøp og bistå kommunene gratis i dette
- At Viken deltar i NHOs leverandørutviklingsprogram for innovative anskaffelser
- Videreføre arbeidet med miljøsertifisering av alle Vikens virksomheter, og at de ansatte læres opp i miljørettet adferd
- Jobbe for at fylkeskommunens anskaffelser og anbudsreglement forenkles, og legge til rette for at små og lokale aktører når fram
- At fylkeskommunale møter, kurs og konferanser om mulig skal foregå i Viken for å støtte lokalt næringsliv
- At fylkeskommunen skal stille klare og ambisiøse klimakrav knyttet til produksjon, transport og emballasje og avfallshåndtering i sine innkjøp, og sørge for at klimakravene vektet så høyt i anbudsprosessene at det får praktisk betydning for valg av leverandør
- At verken fylkeskommunen eller virksomheter den eier investerer i kull-, olje-, gass- eller våpenindustri
- Arbeide for at fylkeskommunen og Viken-kommunene blir fairtradekommuner med fokus på etisk handel og mer rettferdig arbeidsliv ved innkjøp fra utlandet
- At Viken gjennom å stille krav i sine innkjøp bidrar til bedre dyrevelferd
- Jobbe for at lov om offentlige anskaffelser åpner for å legge større vekt på klimakrav og lokale aktører

Se også Vikenmål 9: *Varmere arbeidsliv: Prioritere ansvarlige arbeidsgivere*

VIKENMÅL 9:

VARMERE ARBEIDSLIV

Arbeid er en viktig del av livet for de aller fleste, og viktig for å opprettholde velferdssamfunnet. De Grønne vil ha et inkluderende arbeidsliv som gir høyere livskvalitet med sunn balanse mellom jobb og fritid, lønnet og ulønnet arbeid.

De Grønne vil legge til rette for fleksibilitet i arbeidslivet som tar hensyn til funksjonsevne, omsorgsoppgaver i hjemmet og annet samfunnsengasjement. I en grønn økonomi er det rom for å redusere den enkeltes arbeidstid uten å tape velferd. Stadig høyere lønninger bidrar til økt materielt forbruk som ikke er nødvendig for et godt liv, men langt overstiger grensen for bærekraft. Vi jobber for et varmere og mer inkluderende arbeidsliv der folk kan ta tiden sin tilbake. Digital og teknologisk utvikling vil gjøre en arbeidstidsreform nødvendig. De Grønne vil styre denne utviklingen til det beste for folk og samfunn.

De Grønne vil:

- Avskaffe ufrivillig heltid og legge til rette for redusert stilling i fylkeskommunen for dem som ønsker det
- Bekjempe ufrivillig deltid ved å gi ansatte som har jobbet en viss tid førsteprioritet når stillingsbrøker blir ledige
- At fylkeskommunen skal legge til rette for fleksibel arbeidstid når det er mulig og ønskelig for begge parter
- Invitere til forsøk med redusert timeantall i full stilling som en gulrot for å tenke nytt om hvordan fylkeskommunens virksomheter kan drives annerledes

Arbeidsliv for flere

Mennesker er vår viktigste ressurs, og De Grønne mener at alle har noe å bidra med. Altfor mange unge kommer ikke inn i, og mange eldre faller ut av arbeidslivet selv med verdifull kompetanse og erfaring. Også for andre grupper og enkeltmennesker er det vanskelig å få lønnet arbeid. Innføring av kortere arbeidstid kan bidra til at flere får dele på jobbene. Vi vil ta initiativ til forsøk med nye virkemidler for et mer inkluderende arbeidsliv. Vi vil jobbe for at myndigheter på alle nivåer tenker nytt om best mulig inkludering for flest mulig i arbeid og annen samfunnsdeltagelse.

Økende økonomisk ulikhet truer fellesskapet. De Grønne vil utjevne lønnsforskjellene mellom ledere, mellomledere og andre ansatte, samt lønnsforskjellene mellom kvinne- og mannsdominerte yrker i fylkeskommunen. Vi vil også jobbe for variasjon i alle fylkeskommunale stillinger slik at fylkeskommunen speiler befolkningen på en god måte. Vi vil ha åpenhet om lønnsnivå og at Viken fylkeskommune skal ha en bemanningsstrategi der likelønn og mangfold i arbeidsstokken skal være klare mål.

Økonomisk trygghet for alle

Dagens velferdsordninger med omfattende behovsprøving er svært kostbare i drift og gir begrenset økonomisk trygghet for flere utsatte befolkningsgrupper.

De Grønne vil:

- At fylkeskommunens bemanningsstrategi har likelønn og mangfold i arbeidsstokken som klare og forpliktende mål som det årlig rapporteres om
- At fylkeskommunens stillingsutlysninger ber om anonyme CV-er for å bekjempe diskriminering av kandidater med utenlandsk bakgrunn
- At fylkeskommunen tilbyr praksisplasser til mennesker som har utfordringer med å komme seg inn i arbeidsmarkedet
- Jobbe for mer bruk av brukerstyrt personlig assistent (BPA) og/ eller funksjonsassistenter, for at funksjonshemmede lettere kommer seg inn i arbeidslivet
- Jobbe for at det er attraktivt å tilby praksisplasser til folk uten arbeid
- Utrede muligheter for, og støtte forsøk med, grunninntekt / borgerlønn med sikte på mindre byråkrati og bedre økonomisk trygghet for alle

Se også Vikenmål 8: *Næringsliv som blomstrer*

Prioritere ansvarlige arbeidsgivere

Også når det gjelder arbeiderrettigheter må fylkeskommunen bruke sin forbrukermakt ved å sette klare krav til sine leverandører. De Grønne vil bekjempe sosial dumping og overtredelser av arbeidsmiljøloven og innføre Oslomodellen for fylkeskommunens anskaffelser. Det betyr blant annet at leverandører i all hovedsak skal benytte fast ansatte og at ansatte i bemanningsforetak skal få tarifflønn, også mellom oppdrag.

De Grønne vil:

- At fylkeskommunen stiller samme krav til sine leverandører når det gjelder lønn, kvalifisering og arbeidstakernes rettigheter som blant offentlige tjenesteytere
- Prioritere og tilrettelegge for tilbydere som løfter mennesker med utfordringer inn i arbeidslivet
- At Viken skal bli en "skatteparadisfri" fylkeskommune som unngår kjøp av varer fra selskaper som plasserer penger i skatteparadiser

Se også Vikenmål 8: *Næringsliv som blomstrer*

Fylkeskommunen som helsefremmende arbeidsplass

I helsefremmende arbeidsplasser har mennesker, grupper og organisasjoner innflytelse på faktorer som påvirker helse. Ansvar, delaktighet, mestring og kontroll over egen situasjon er viktig. Vi vil at Viken som arbeidsgiver verdsetter medarbeideres mangfold og legger til rette for best mulig ytelse, utvikling og mestring ut fra den enkeltes nivå.

De Grønne vil:

- At fylkeskommunen holder oversikt over hvordan arbeidstakere opplever at arbeidet påvirker helsen gjennom hyppige arbeidsmiljøundersøkelser, og følger opp resultatene
- At fylkeskommunen sørger for gode nok garderobefasiliteter til dem som går, løper eller sykler til og fra jobb
- At fylkeskommunen satser på og stadig utvikler tillitsbasert ledelse som fremmer indre motivasjon hos de ansatte

VIKENMÅL 10:

KULTUR, IDRETT OG FRILUFTSLIV FOR ALLE

Kultur, idrett og friluftsliv er i tillegg til selve opplevelsene viktige folkehelsefaktorer. Kultur bygger broer mellom mennesker, og gir unike muligheter til å dele erfaringer og opplevelser. Kulturen taler både til

enkeltmennesker og til store forsamlings. Den bygger identitet og fellesskap. Kultur bidrar til mening og livskvalitet.

Kultur er både å videreføre tradisjoner og skape nytt. Vi vil fremme alt fra opera til country, fra tradisjonshåndverk til gatekunst, fra ballett til breakdance. Vi vil at fylkeskommunen finner flere måter å legge til rette for kulturaktiviteter på og gir et solid og forutsigbart rammeverk som støtter profesjonelle, amatører og frivillige innen kultur.

De Grønne vil:

- Ha 1 prosent reell vekst i kulturbevilgningene hvert år
- Forenkle skjemaer og kriterier for fylkeskommunens støtteordninger og at alle etater samkjører disse så søker slipper å søke flere instanser. Vi vil bl.a. senke kravene til tverrfaglighet i støtteordningene for utøvere

Kulturskolen

Kulturskolen gir barn og unge mestringsfølelse og trygghet, og et verdifullt grunnlag for å utvikle sine talenter. En viktig funksjon er at den viderefremidler kulturtradisjoner og kunstarter til de unge. Vi vil legge til rette for samarbeid mellom små kommuner innen mindre utbredte kulturuttrykk som f.eks. digital kunst.

Det frivillige kulturliv

Frivilligheten er et uvurderlig samfunnsbidrag, som skaper samhold, aktiviteter og fellesskap på tvers av kulturformer. Dette kan skje blant annet gjennom arrangement av konserter, opptredener og framvisninger med forskjellige kunstuttrykk.

De Grønne vil:

- Støtte orkestre, teater- og danseensembler, operaoppsetninger og andre kollektive kunstformer som kombinerer profesjonelle og amatører
- Bidra til et godt utvalg av steder i hele fylket som egner seg for musikk og scenekunst på høyt nivå, samt utstillingssteder for foto- og billedkunst
- Legge til rette for flere sosiale møteplasser i nærmiljøene og gjøre lokaler som ungdomsklubber, skoler, kommune- og aktivitetshus mer tilgjengelige

Kulturminner og tradisjonshåndverk

I Viken finnes mange og unike historiske bygninger og minnesmerker. Kulturminner forfaller ofte på grunn av manglende vedlikehold. Noe skyldes for lite penger. Andre årsaker er mangel på kunnskap hos dem som vedlikeholder kulturarven. Dette gjelder både håndverkere og myndigheter som har ansvaret for å forvalte kulturarven for framtidige generasjoner. Fylkeskommunen bør ta ansvar for at det finnes livskraftige håndverkssentre. Lokal tradisjon bør ofte få avgjøre hvor opplæringen foregår, og kan gjerne knyttes til museer. Kursdeltakere bør få delta i praktisk restaureringsarbeid på bygninger og minnesmerker som trenger vedlikehold og utbedringer.

De Grønne vil:

- Sikre og etablere livskraftige håndverkssentre som tilbyr både svenne- og/eller mesterbrev og annen kursvirksomhet innen de viktigste fagene
- Styrke støtteordninger for vernede og fredede hus og kulturminner
- Styrke støtten til museene slik at de er i stand til å ta vare på kulturarven

Arrangementer

Arrangementer er viktig i formidling av kultur. De skaper oppmerksomhet, fellesskap, identitet og stolthet i lokalbefolkningen, og kan også foregå på tvers av regioner og kommuner med en felles plattform, slik at flere får delta.

De Grønne vil:

- At informasjon, kurs o.l. for å minimere forsøpling, redusere miljøbelastning og gjøre arrangementene mer sosialt inkluderende tilbys arrangører av kultur- og idrettsarrangementer
- Kreve at god avfallsbehandling og ivaretagelse av miljøhensyn er et kriterium for støtte til kultur- og idrettsarrangementer
- Bruke reklameflater på fylkeskommunal eiendom (særlig i kollektivtrafikken) til informasjon om aktuelle hendelser og arrangementer, til fri bruk for alle som ønsker å legge inn informasjon, uten mulighet til å kjøpe seg forrang
- Forplikte fylkeskommunen til å bruke flere lokale kunstnere på videregående nivå i Den kulturelle skolesekken

- Øke bevilgningene til Den kulturelle spaserstokken og prøve ut nye tiltak for økt kulturaktivitet for eldre, f.eks. ved å gi elever ved kulturskolene og musikklinjene spilleoppdrag
- Arbeide for at fylkeskommunale bygg også kan brukes av frivillige og til kulturliv

Idrett og friluftsliv

Idrett og friluftsliv bidrar til livskvalitet og god helse, skaper tilhørighet og engasjement og er dermed viktig for hele samfunnet.

Mulighet for fysisk aktivitet skal ikke begrenses av den enkeltes økonomi. Det samme gjelder tilgang til steder og anlegg hvor idrett kan utøves. Vi vil legge til rette for både organisert og uorganisert fysisk aktivitet. Dette må få være en naturlig del av de flestes liv.

Barn og unges nærhet til natur og idrettsanlegg er viktig for fysisk utfoldelse. Slike miljøer og anlegg bør så langt som mulig være tilknyttet skolene. Anlegg skal bygges på naturens premisser, og ikke utsette natur, utøvere og andre for gummigranulat eller annet giftig underlag, eller redusere biologisk mangfold.

De Grønne vil:

- Satse mer på breddeidretten og gi hver enkelt mulighet for å utvikle seg eget tempo uten prestasjonsjag
- At skoler skal ha tilpassede idrettsanlegg i sin nærhet
- I større grad ta vare på og utvikle eksisterende anlegg framfor å bygge nye
- Bevare marka og biologisk mangfold, og ikke bygge ned natur eller dyrket mark for å etablere idrettsanlegg og skiløyper
- Ta initiativ til en forpliktende utfasingsplan for gummigranulat på kunstgressbaner og andre miljøskadelige underlag i hele Viken
- Anlegge naturgress- og grusbaner der det kan være formålstjenlig og mulig og at eventuelle nye kunstgressbaner lages med miljøvennlige alternativer
- Sette som premiss at for å få spillemidler skal arrangementer og anlegg være bygget med tilfredsstillende miljøkrav, og stimulere til at spillemidler i økende grad går til tiltak innen friluftslivet og næranlegg framfor store idrettsanlegg

Ut i naturen

Det er lettere å elske den naturen man ofte besøker. Friluftsliv er ikke mindre fantastisk når det utøves med respekt for naturen. Vi må ta vare på det godet det er at friluftsliv de fleste steder kan utøves fritt, og sørge for at framtidige planer for byer og tettsteder inkluderer tilgang til natur og friluftsområder.

Noen steder er avstand til fri natur en utfordring for turglade mennesker. Der bør det lages og opprettholdes stier eller småveier til naturområdene med en standard som gjør at også syklister og rullestolbrukere kan bruke dem.

De Grønne vil:

- Påvirke kommunene til å utvikle og skape samfunn hvor alle har tilgang til naturområder i nære omgivelser
- Opprette en fylkeskommunal støtteordning for eksterne tilbydere til Den naturlige skolesekken, rettet mot alle skoletrinn
- At man skal kunne reise kollektivt til utfartssteder
- Opprette flere helgeruter for båter og busser til populære utfartssteder som ellers har lite passasjergrunnlag

VIKENMÅL 11:

FOLK SKAL FÅ DELTA I BESLUTNINGENE

Vi vil legge til rette for et sterkere folkestyre i Viken. Alle innbyggere skal ha mest mulig lik mulighet til å påvirke fylket vårt - uansett bosted eller funksjonsevne. Vi vil prøve ut nye måter å fange opp ideer og gjennomføre høringer og debatter på for å få innspill fra flere. Vi vil ta i bruk digitale muligheter for å minske de store geografiske avstandene i Viken. Vi tror at møter på utradisjonelle steder og måter (også utendørs!) kan involvere flere, gi mer konstruktive diskusjoner og skape bedre løsninger.

De Grønne vil:

- Gjøre politikeres stemmegivning på fylkestinget enkelt tilgjengelig på nett og i maskinlesbart format

- Jobbe for at ungdom skal ha reell medvirkning i Viken. Politiske saksframlegg skal gjøre rede for om og hvordan ungdomsrådets uttalelser er tatt hensyn til

Vi vil spre makt i hele samfunnet gjennom å styrke frivilligheten og sivilsamfunnet. Det knytter bånd mellom mennesker og er et viktig bidrag til både livskvalitet og kunnskap. Støtteordninger skal gi frivillige organisasjoner større frihet og forutsigbarhet og de skal involveres mer i offentlige arrangementer og utredninger. Når frivillige og ideelle organisasjoner har evne og lyst til å utføre tjenester for fellesskapet, skal myndighetene prøve å legge til rette for det. Viken vil bli et bedre sted å leve om vi klarer å kombinere ressurser fra innbyggere, det offentlige, næringsliv, frivillighet og ideelle organisasjoner.

Vi er opptatt av at enkeltmennesket blir lyttet til av kommune og fylkeskommune. Når tvister oppstår, er det effektivt for alle parter at det finnes nøytrale fagorganer som kan uttale seg, for å forebygge ressurskrevende tvisteløsning gjennom fylkesmannen og rettsvesenet. Slike organer fantes det flere av før. Vi vil at Viken tar initiativ til å gjenopprette slike.

Sist men ikke minst krever et godt folkestyre en mangfoldig offentlig debatt, der flest mulig kan kjenne seg igjen og bli inkludert. Vi lover å være saklige, bruke et klart språk og bidra til en konstruktiv tone i offentlige debatter. Vi vil lytte og vi vil innrømme det når vi ikke har gode svar eller oppdager at vi har tatt feil.

De Grønne vil:

- Innføre en årlig konkurranse blant offentlige myndigheter i Viken om å skrive mest mulig klart og tydelig
- Opprette anonyme, digitale forslagskasser for både medarbeidere og innbyggere for å gjøre fylkeskommunen til en bedre arbeidsplass som gir innbyggerne bedre tjenester